

Жулавська О. О.,кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
Сумського державного університету**Гончаренко Л. Ю.,**магістрант
Сумського державного університету

МЕТОДИ ПЕРЕКЛАДУ МОДЕЛЕЙ СИНЕСТЕЗІЙНИХ МЕТАФОР ЧУТТІВ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДОННИ ТАРТТ «ЩИГОЛЬ»)

Анотація. Стаття присвячена аналізу використання та впливу застосування синестезійних метафор у художньому дискурсі на прикладі славнозвісного бестселера 2013 р. роману «Щиголь». Синестезія тісно пов'язана із психічними процесами сприйняття і відчуття і виступає однією з найактуальніших проблем у психології. Людина організовує свою картину світу, сприймаючи явища навколишньої дійсності через відчуття, через власні органи чуття. Явище синестезії має тривалу історію вивчення. Воно розглядається як природними, так і гуманітарними дисциплінами. У сучасній науці феномен синестезії вивчається різними науками: лінгвістикою, літературознавством, психологією, мистецтвознавством, медициною, філософією та ін. У філософських дослідженнях синестезія характеризується як супутнє, вторинне уявлення; факт виникнення при подразненні будь-якого органу почуттів не тільки відповідного йому відчуття, але одночасно і відчуття, відповідного іншому органу чуття. У статті охарактеризовано класифікацію П. Ньюмарка, котрий розрізняє такі методи перекладу, як: *комунікативний* (communicative translation), що спрямовується на відтворення контекстуального значення тексту оригіналу, *семантичний* (semantic translation) спрямований на відтворення контекстуального значення, проте допускається певна втрата деяких елементів, і *точний* (faithful translation) – орієнтований на відтворення структури та змісту тексту оригіналу із упушенням певних граматичних норм мови перекладу [1]. У статті порівнюється вживання синестезійних метафор у мові оригіналу та перекладу, на основі чого було виділено найбільш проблематичні аспекти зазначеного феномену. Зазначено головні проблеми перекладу синестезійних метафор і визначено, що професійний перекладач має бути обізнаним не лише у граматиці, а й у культурології, задля того, аби влучно та доцільно перекласти синестезійних метафор. У статті представлено найбільш яскраві приклади синестезійних метафор у романі Донни Тартт «Щиголь» [2; 3] та їх повний аналіз, на основі чого було виокремлено декілька категорій накладання одних почуттів на інші. З'ясовано, що використання синестезійних метафор у художньому тексті збагачує мову тексту та надає особливого значення, проте водночас становить певну проблему для перекладача.

Ключові слова: метод перекладу, синестезійна метафора, синестезія, накладання відчуттів, стилістичний засіб.

Постановка проблеми. Сприйняття людиною світу відбувається п'ятьма основними чуттями, а саме через слух, зір, нюх, смак і дотик. У мові ці чуття вербалізуються за допомогою лексичних засобів. Часто, коли людина одночасно переживає відчуття, котрі отримує від декількох органів чуття, ці емоції «нашаровуються» одна на одну, що активує явище синестезії та продукує синестезійні вирази у процесі мовної репрезентації відчутого. Явище синестезії має тривалу історію вивчення. Воно розглядається як природними, так і гуманітарними дисциплінами. У сучасній науці феномен синестезії вивчається різними науками: лінгвістикою, літературознавством, психологією, мистецтвознавством, медициною, філософією та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених, котрі займаються дослідженням феномену синестезії, варто зазначити таких, як С. Bfetones-Callejas [4], G. Lakoff, M. Johnson [5], P.A. Newmark [1], J.H. Ryalls [6], Н.Д. Арутюнова [7], О.А. Вербицька [8], С. Ульман [9] та ін.

Метою статті є дослідження феномену «синестезійної метафори», її визначення, вживання та перекладу на основі порівняння актуалізації моделей синестезійних метафор, що актуалізуються в художньому творі «Щиголь» мовою оригіналу та перекладу. Методи дослідження охоплюють структурно-семантичний перекладацький аналіз – для встановлення способів і методів перекладу, когнітивний перекладацький аналіз – для виявлення та зіставлення когнітивних моделей синестезійних метафор в оригіналі та перекладі. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше проводиться аналіз використання синестезійних метафоричних моделей на прикладі роману «Щиголь» Донни Тартт і порівнюється вживання зазначеного стилістичного засобу в мові оригіналу та перекладу. Об'єктом дослідження є синестезійні метафоричні моделі чуттів у художньому дискурсі. Як предмет дослідження виступають методи перекладу синестезійних метафор на прикладі роману «Щиголь» Донни Тартт.

Виклад основного матеріалу. Більшість теоретичних джерел свідчать, що на сучасному етапі для позначення процесу перекладу текстів різного спрямування дослідники апелюють такими термінами, як: способи / методи / прийоми перекладу, а також перекладацькі прецеденти / прийоми / операції / техніки / стратегії тощо. Подібне розмежування створює певну плутанину у визначенні основних термінів перекладознавства і закріплених за ними понять. Проте слід зазначити, що ото-

тожнення зазначених дефініцій не є правильним і призводить до викривленої інтерпретації понять. У перекладознавстві слід чітко проводити межу, аби розрізнити та використовувати те чи інше слово для позначення і розуміння певного явища.

Під методом перекладу науковці розуміють дії перекладача, спрямовані на реалізацію раціонального способу перекладу й отримання оптимальних результатів. Р.К. Мін'яр-Белоручев зазначає, що *метод перекладу* – це цілеспрямована система взаємозумовлених прийомів, яка враховує вид перекладу та закономірно існуючі способи перекладу [10, с. 123].

За основу у дослідженні була взята позиція відомого лінгвіста-перекладача Пітера Ньюмарка, котрий надав свою класифікацію методів перекладу метафор. Ньюмарк виступає за те, щоб по максимуму зберігати початкову форму авторської метафори, але погоджується, що надмірне слідування оригіналу може внести дисбаланс у загальний стиль тексту.

Пітер Ньюмарк виділяє такі стандартні процедури перекладу метафор: 1) збереження аналогічного метафоричного образу, тобто дослівний переклад; 2) переклад метафори порівнянням; 3) заміна еквівалентною метафорою у мові перекладу; 4) збереження аналогічного метафоричного образу із додаванням пояснення; 5) перекладування [1].

На основі вищезазначених процедур виокремлюють 3 основні методи перекладу: *комунікативний* (communicative translation), *семантичний* (semantic translation) і *точний* (faithful translation). *Комунікативний метод* спрямовується на відтворення контекстуального значення тексту оригіналу і слугує для передачі інтенцій автора найбільш прийнятними з погляду форми і змісту способами й орієнтований на адресата. *Семантичний метод* має на меті продукування контекстуального значення тексту, проте допускає втрату певних елементів оригіналу й орієнтований на оригінал і його автора. *Точний метод* орієнтований на відтворення структури та змісту тексту оригіналу із допущенням певних відхилень від граматичних норм мови перекладу [11, с. 30].

Вперше спроби пояснити взаємозв'язок між різними органами чуття можна віднайти у творах античних авторів Аристотеля, Демокрита. Якщо звернутися до етимологічного значення слова «синестезія», то у перекладі з грецької мови (пор.: грецьк. *Synaesthesia*, що складається із двох частин *syn* – разом, *aesthesia* – сприйняття, відчуття) воно означає «рівнобіжність відчуттів і впливає з природно-біологічної властивості людини одночасно переживати враження, одержані кількома органами чуття, наприклад, сприймання кольору або світла через звуки і навпаки [12, с. 158].

У філософських дослідженнях синестезія характеризується як супутнє, вторинне уявлення; факт виникнення при подразненні будь-якого органу почуттів не тільки відповідного йому відчуття, але одночасно і відчуття, відповідного іншому органу чуття [13, с. 625]. Синестезія тісно пов'язана із психічними процесами сприйняття і відчуття і виступає однією з найактуальніших проблем у психології. Синестезія як предмет вивчення фізіології та психології безпосередньо пов'язана з мовними структурами, що цілком логічно: таке «змішання» відчуттів веде до того, що мова реагує на нього особливими словосполученнями. Як зазначає Н.Д. Арутюнова, синестезійні метафори відносяться до ряду конгнітивних, основна функція яких полягає у формуванні відсутніх мовних значень, що сприяє розвитку лексичної системи мови [7, с. 234].

С. Ульманн відносить синестезію до особливих типів метафоризації. Дослідник припустив, що це широко поширена форма метафори. У подібних метафорах реалізується перенесення назви з одного відчуття на інше, яке в чому-небудь схоже з першим. Так, синестезійні переноси здійснюються у напрямку від «нижчих» до «вищих» сенсорних модальностей (відповідно до принципу ієрархічної дистрибуції): від дотику до смаку, від смаку до запаху, від запаху до слуху, від слуху до зору [9, с. 256]. Іспанський лінгвіст К. Бретон Каллехас висловлює іншу думку: він приводить 3 концепції синестезії, що суперечать одна одній, які існують у сучасному мовознавстві: акустична синестезія; синестезія семантично несумісних компонентів, що належать до одного семантичного поля (наприклад, *blindlight* – *cline світло*); синестезія як лінгвістична категорія, обмежена традиційними сенсорними сферами [4]. Аналізуючи ситуацію, що склалася щодо двоїстого розуміння явища, автори висувують гіпотезу про існування «сильної» і «слабкої» (strong and weak) синестезії і виділяють характеристики кожної з них. Сильна синестезія розуміється авторами як явище, яке характеризується виникненням «Живого» образу в одній сенсорній модальності у відповідь на стимуляцію в іншій, за якого певні стимули викликають не тільки сенсорні якості у своєрідній модальності, але також і якості, зазвичай пов'язані з іншою модальністю. Під слабкою синестезією розуміються відповідності, що виражаються в перцептивній ідентичності та перцептивній взаємодії у процесі обробки інформації і відбиті в мові. Синестезію називають специфічні тропи й стилістичні фігури, що пов'язуються з міжчуттєвими перенесеннями і зіставленнями [4].

Загальний аналіз основних етапів формування поняття «синестезія» показав, що впродовж останніх століть закладено традицію вивчення синестезії та поставлені питання, які стимулюють пошуки нових відповідей, нове бачення проблеми синестезії та синестезійних витоків естетичної чуттєвості [6, с. 110].

С. Ульманн виділив три універсальні тенденції, характерні для явища синестезії в мові: 1) перенесення значення найчастіше відбувається від нижчих сфер сенсоріума до вищих, від менш диферційованих до більш диференційованих; 2) відповідно до такої тенденції основним джерелом для появи синестезійної метафори виступають поняття, які належать до сфери дотику; 3) як адресати частіше виступають поняття, які стосуються сфери зорового і слухового сприйняття [9, с. 260].

Синестезійна метафора за своєю структурою двочленна і складається із «джерела» і «адресата», які належать до різних сфер відчуття. Адресат і джерело виконують у синестезійній конструкції різні функції: адресат (іменник) сприяє метафоризації джерела (прикметника). Джерело, у свою чергу, виділяє найбільш значущі у зазначеному комунікативному акті ознаки адресата [14, с. 127].

Синестезійні метафори мають дуже особливу афективну й апелятивну здатність. Під час перекладу необхідно дослідити закодовану інформацію. Кожна мова має цілий спектр концептуальних і лінгвістичних засобів, які можуть бути використані для того, аби викликати певні синестезійні реакції.

Загалом, адекватний переклад виразних текстів може бути складним через відмінності в концептуалізації та вербалізації емоційного змісту, що регулюється концептуальною структурою конкретної мови. Деякі синестезійні метафори мають відносно універсальний характер і аналоги або їх еквіва-

ленти кількома мовами. Наприклад, такі метафори, як *velvet(y) taste* – оксамитовий смак (смак є тактильні відчуття); *coarse/softvoice* – грубий / м'який голос, тобто зазначені поняття лексикалізовані у двох мовах і легко перекладаються за допомогою калькування [8, с. 12].

Водночас важливо усвідомити, що синестезійні метафори, як і будь-який інший тип метафор, мають культурну та лінгвістичну форму. У багатьох випадках відтворити синестезійні метафори неможливо за допомогою прямого перекладу. В англійській мові модифікатор *sweet* (смак є будь-який інший тип відчуттів), який використовується для позначення чогось приємного, часто передається синестезійними метафорами: *sweet melody* – солодка мелодія, *sweet music* – солодка музика, *sweet face* – солодке обличчя. У свою чергу, в українській мові колокаційна здатність аналога солодкий є набагато нижчою. Більше того, навіть коли модифікатор використовується як елемент синестезійної метафори, його значення може трактуватися по-різному. В англійській мові, *sweet voice* позначає приємний, голос, тоді як його український еквівалент «солодкий голос» може мати негативну конотацію: улесливий, підлабузницький голос [6, с. 117].

Роман американської письменниці Донни Тартт «Щиголь» («The Goldfinch») справив у 2013 р справжній фурор у літературному світі, завоювавши любов читачів і визнання критиків (автор отримав Пулітцерівську премію за художню книгу в 2014 р) [2; 3].

Однією з головних особливостей роману «Щиголь» є звернення сучасного автора до жанру роману виховання (Bildungsroman). У романі «Щиголь» головний герой Теодор Декер стикається з численними життєвими труднощами, які загартовують його характер і формують особистість. Втративши під час вибуху в музеї свою матір і вкравши з виставки на прохання вмираючого старого знамениту картину Карела Фабриціуса «Щиголь», 13-річний Теодор починає свій шлях у дорослий світ, повний підозр, сумнівів, зрад і злочинів. Змінюючи будинки (сім'я Барбура, батька, червонодеревника Гобі), знаходячи і втрачаючи друзів (Енді, Піппа, Борис, Кітсі), герой під впливом обставин стає то зразковим сином, то запеклим шахраєм, то безнадійним наркоманом, то закоханим романтиком, то чесним і працьовитим помічником, то загнаним злочинцем.

У романі автор приділяє велику увагу використанню стилістичних засобів, серед яких чільне місце посідають метафори, порівняння й епітети, котрі передають емоціональний стан героя та чітко дають зрозуміти читачеві особливості подій.

У романі Донни Тартт велика увага приділяється вживанню синестезійних метафор. Було проаналізовано більше, ніж 150 синестезійних метафор, серед яких ми обрали та виокремили найбільш яскраві. Слід зазначити, що найбільшу групу склали синестезійні метафори передачі одного відчуття (зору/слуху) через тактильні відчуття. Наступною чисельною групою стали синестезійні метафори «запах/нюх є тактильні та смакові відчуття». Тож розглянемо функціонування синестезійних метафор на яскравих прикладах.

1) *The hotel staff moved with hushed voices and quiet footsteps, eyes gliding across me coolly as if they didn't quite see me, the American man in 27 who never came down during the day; and I tried to reassure myself that the night manager (dark suit, crew cut, horn-rimmed glasses) would probably go to some lengths to avert trouble or avoid a fuss* (Tartt D., 2013). – *Персонал нама-*

гався не створювати зайвого шуму ані голосом, ані кроками, їхні погляди холодно ковзали по мені, так ніби вони зовсім не бачили мене, американця з двадцять сьомою кімнати, який упродовж дня не спускався вниз, і я заспокоював себе тим, що нічний портьє (темний костюм, стрижка «їжачок», окуляри в роговій оправі) зробить усе, щоб запобігти неприємностям і зайвій метушні (Тартт Д., 2016).

В оригіналі автор намагається передати неприязність до головного героя Тео за допомогою використання словесної групи *eyes gliding across me coolly*, котра актуалізує синестезійну метафору ЗОРОВІ ВІДЧУТТЯ Є ТАКТИЛЬНІ ВІДЧУТТЯ, специфікуючи її – ВІДЧУТТЯ ХОЛОДУ. Цю метафору автор використовує для того, аби підкреслити, наскільки із байдужістю та певним рівнем відрази до героя ставляться оточуючі. Зазначене словосполучення повністю передає відображене почуття, оскільки воно позначає холодне/неприязне відношення чи неприязну зовнішність (cold in manner or appearance) [15].

В українській мові подібна сентенція повноцінно відображена і саме тому перекладач використав повноцінний український відповідник і передав погляд за допомогою прислівника *холодно*, що тлумачиться в академічному онлайн-словнику як низька температура навколишнього середовища, а в переносному значенні відповідає значенню англійського відповідника стан цілковитої байдужості, інертності [16]. У перекладі також відтворюється синестезійна метафора – передача ПОГЛЯДУ через ТАКТИЛЬНІ ВІДЧУТТЯ. У зазначеному прикладі використовується *точний метод* перекладу, який повністю зберігає граматичну та синтаксичну структуру оригіналу.

2) *To my great surprise, Mr. Pavlikovsky pulled me close and caught me in a solid embrace, while I closed my eyes and tried hard to ignore his smell: hair cream, body odor, alcohol, and some sort of sharp, disagreeably pungent cologne* (Tartt D., 2013). – *На мій превеликий подив, містер Павликовський притяг мене ближче й схопив у міцні обійми, тоді як я заплющив очі і спробував не звертати увагу на його запахи: крему для волосся, тіла, алкоголю і якогось гострого, вкрай смердючого одеко-лону* (Тартт Д., 2016).

У наступному прикладі автор передає емоції, котрі отримав головний герой роману від зустрічі із батьком свого друга Бориса. Він порівнює смердючий запах одеколону із чимось гострим, тим, що приносить дискомфорт і не викликає приязності. У цьому прикладі актуалізується синестезійна метафора *sharp cologne* моделі ЗАПАХ (НЮХОВІ ВІДЧУТТЯ) Є ТАКТИЛЬНІ ВІДЧУТТЯ (відчуття гостроти поверхні), синтаксична роль метафори висвітлена у ракурсі порівняння. Подібна метафора була застосована автором, аби підкреслити бридкість запаху, котрий доносився від містера Павликовського та повною мірою передавав бридкість його натури. У тлумачному словнику англійської мови слово *sharp* має позначення як такий, що має тонкий край, котрий може врізати чи проколоти щось (having an edge or point that is able to cut or pierce something) [15]. Український відповідник слова *гострий* тлумачиться як такий, що має колючий кінець або ріжучий край; здатний колоти або різати [16]. Стосовно перекладу, то використовується *точний метод*. Перекладач повною мірою зберіг граматичну та лексичну структуру передачі синестезійної метафори.

3) *His cigarette breath was sour in my face. He let go my throat; he stepped back. "Do you hear me? Say something*

(Tartt D., 2013). – *Його прокурене дихання віяло кислим духом мені в обличчя. Він відпустив моє горло й відступив назад. – Ти мене чуєш? Скажи що-небудь* (Тартт Д., 2016).

У зазначеному прикладі автор передає неприємний запах, котрим віяло від людини, до котрої головний герой відчував велику неприязність – від батька. Автор хотів передати не просто запах, яким тхнуло від нього, а ставлення Тео – відсторонене. Для підсилення автор використовує синестезійну метафору, яка актуалізується словосполученням і відтворюється моделлю ЗАПАХ (НЮХОВІ ВІДЧУТТЯ) є СМАК (відчуття кислого). Автор тексту за допомогою смакових відчуттів намагався передати запах, який доносився від батька головного героя. Слово *sour* в англійському тлумачному словнику трактується як щось, що викликане або позначене одним із п'яти основних смакових відчуттів, що спричиняється головним чином кислотами та смаком лимонного соку (being, inducing, or marked by the one of the five basic taste sensations that is produced chiefly by acids and is characteristic of lemon juice) [15].

Слід зазначити, що передача запаху через смак не є конвенціоналізованою в українській мові, тому віднайти повноцінне тлумачення словосполучення *кислий запах* неможливо, проте слід зазначити, що тлумачний словник подає таку дефініцію слова *кислий*, такий що має своєрідний гострий смак, схожий на смак оцту, лимона тощо [16]. Але, як бачимо, дефініції в англійській мові та українській збігаються, тому цілком правильно, що перекладач використовує синестезійну метафору *кислий запах* і застосовує *точний метод* перекладу зі збереженням граматичної структури – прикметник у мові оригіналу передає за допомогою прикметника у мові перекладу. Також перекладач повністю зберіг граматичну структуру та синтаксичну роль у мові перекладу.

4) *The velvety, fluent voice struck a chord. "Okay, wow," I said* (Tartt D., 2013). – *Оksamитовий, плавний голос розбудив у мені якийсь спогад* (Тартт Д., 2016).

Наступний приклад ілюструє приязність, любов до своєї матері та підсвідоме небажання головного героя відпускати минуле. Голос матері автор порівнює із вишуканою та м'якою оксамитовою тканиною, тим самим використовуючи синестезійну метафору, яка актуалізується за моделлю СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ є ДОТИК (специфікація – ВІДЧУТТЯ ГЛАДКОСТІ ТА М'ЯКОСТІ). Згідно англійського тлумачного словника слово *velvety* означає такий, що має якості оксамиту, м'який, гладкий [15]. Саме таким приємним завжди вважався голос матері для Тео. Передача слухових відчуттів за допомогою дотикових також є для української мови не зовсім прийнятною, проте у зазначеному випадку перекладач повністю використала оригінальний відповідник, який часто вживається у мові перекладу – оксамитовий голос, котрий тлумачиться як приємний, м'який (про голос, звук) [16]. Перекладач застосовує *точний метод* і передає прикметник у мові оригіналу за допомогою прикметника у мові перекладу, зберігаючи граматичну та синтаксичну структуру словосполучення.

5) *"Well, no matter," said Mr. Bracegirdle silkily. "It's simply not possible".* (Tartt D., 2013). – *Зреештою, це не має значення, – сказав містер Брейсгьордл шовковим голосом. – Це просто неможливо* (Тартт Д., 2016).

Зазначений уривок із тексту передає тактовність і розуміння ситуації адвокатом містером Брейсгьордлом, коли до нього звернувся Тео із проханням забрати гроші, котрі йому

залишила покійна мати. Подібне прохання було продиктоване тиском зі сторони батька Тео, який бажав використати гроші сина, аби розпрощатися зі своїми боргами. У реченні знаходимо синестезійну метафору, котра актуалізується за допомогою моделі СЛУХ є ТАКТИЛЬНІ ВІДЧУТТЯ, а саме відчуття М'ЯКОСТІ ПОВЕРХНІ. Автор порівнює голос адвоката із м'якістю та гладкістю шовку. Звернувшись до тлумачного словника, віднаходимо пояснення слова *silkily* – плавний або текучий у русі (smooth or fluid in motion) [15]. Якщо брати до уваги застосований відповідник перекладу, то бачимо деяку невідповідність, оскільки автор використовує синестезійну метафору *шовковий голос*, де шовковий в українському тлумачному словникові має пояснення «ніжний, лагідний, приємний (про мову, голос і т. ін.)» [16]. Для передачі емоцій і думки автора перекладач використав повністю адекватний відповідник – шовковий, котрий передає м'якість і приязність мовця до адресата. Тобто використовується *комунікативний метод*. Слід також зазначити, що у мові оригіналу використовується прислівник, а перекладач передав його прикметником і змінив синтаксичну роль.

6) *My mother had worn these ear rings for almost every cocktail party or dress-up occasion – the blue-green transparency of the stones, their wicked three a.m. gleam, were as much a part of her as the color of her eyes or the spicy dark smell of her hair* (Tartt D., 2013). – *Мати вдягала ці серезжки майже на кожну коктейльну вечірку й на кожний врочистий вихід – синьо-зелена прозорість каменів, їхній порочний отівничий блиск був так само частиною її, як і колір її очей або гострі темні пахоці її волосся* (Тартт Д., 2016).

У контексті приклад використовується для відображення почуттів, які головний герой плакає до своєї матері, і як, під час того, коли він побачив її улюблені серезжки, відображається його тепле ставлення та передача нюансів її зовнішності за допомогою влучних стилістичних засобів. У зазначеному уривку актуалізується дві синестезійні метафори *spicy smell* та *dark smell*. Перша передає модель НЮХОВІ ВІДЧУТТЯ (ЗАПАХ) є СМАК. Слово *spicy* щодо запаху диференціюється як такий, що має якості, запах чи аромат спецій (having the quality, flavor, or fragrance of spice) [15]. Українською мовою словосполучення перекладено як *гострі пахоці*. Передача нюхових відчуттів через смакові в українській мові не достатньо поширена, саме тому знайти тлумачення повноцінної метафори не вдається. Тлумачний словник української мови подає таке тлумачення слова *гострий* – їдкий, пряний (про приправи) [16]. Тобто метафора повністю передає відчуття головного героя від аромату.

Наступна синестезійна метафора *dark smell* актуалізується моделлю ЗАПАХ є ПОГЛЯД (відчуття темноти). Слово *dark* означає повністю або частково позбавлений світла, такий, що не приймає, не відбиває, не передає і не випромінює світло (devoid or partially devoid of light: not receiving, reflecting, transmitting, or radiating light) [15]. Автор намагався передати колір волосся матері Тео за допомогою метафоризації, адже під час читання у свідомості читача виникають певні асоціації. Український відповідник слова *темний* означає позбавлений світла; погано освітлений [16] і повністю передає емоцію, котру бажав донести автор. Говорячи про переклад, слід зазначити, що у цьому прикладі перекладач використовує *точний метод* перекладу із повноцінним збереженням граматичної та синтаксичної структури синестезійних метафор.

7) “Potter” – *folding his arms and looking at me coldly, the same look he’d given me in the Polack bar – “a different man would walk out laughing now and never come back* (Tartt D., 2013). – *Поттере, – він згорнув руки й подивився на мене холодним поглядом, таким самим, яким дивився в барі у пшечків, – хтось інший на моєму місці зараз вийшов би, засміявшись, і більше ніколи не повернувся* (Тартт Д., 2016).

Зазначений уривок передає емоції головного героя під час того, як Борис намагався віддати йому гроші за картину. Поттер відчував певну недовіру до свого друга і саме тому автор використав синестезійну метафору *looking at me coldly*, котра передає ступінь недовіри головного героя. Синестезійна метафора актуалізується за моделлю ПОГЛЯД Є ТАКТИЛЬНІ ВІДЧУТТЯ (ВІДЧУТТЯ ХОЛОДУ). Англійське словосполучення *looking coldly* в переносному значенні тлумачиться як такий, що без прояву теплоти у почуттях, неемоційний (without affection or warmth of feeling; unemotionally) [15]. Вживання зазначеної метафори повністю передає почуття головного героя. Український відповідник дивитися *холодним поглядом* тлумачиться як погляд, у якому не виявляються глибокі, теплі почуття до кого-небудь [16]. Переклад повністю передає емоції оригіналу, де відобразилася байдужість і певна пересторога. У перекладі було використано *семантичний метод*, оскільки автор не зберіг граматичну та синтаксичну структуру і передав герундіальну конструкцію із вживанням прислівника за допомогою використання прикметника *холодний*.

Загалом було проаналізовано 13 прикладів, використання методів перекладу (через обмеженість обсягу в публікації представлено лише 7 прикладів) розподілилося таким чином:

- 1) Точний метод перекладу – 9 разів (69%);
- 2) Семантичний метод перекладу – 3 рази (23%);
- 3) Комунікативний метод перекладу – 1 раз (8%).

Тобто автор перекладу оперується використанням точного методу, завдяки якому зберігається граматична та синтаксична структура метафори.

Висновки. Сьогодні не має чітко окреслених меж між методами / стратегіями / принципами перекладу, що у деяких випадках призводить до виникнення різного роду непорозумінь. Після проведення детального аналізу стилістичних засобів роману, а саме синестезійних метафор ми дійшли висновку, що автор широко застосовує їх по всьому тексту художнього твору, що сприяє збагаченню мови, але водночас становить проблему для перекладачів, котрі не завжди можуть правильно та влучно передати ту чи іншу дефініцію. Слід зазначити, що особливості деяких синестезійних метафор взагалі неможливо перекласти. Для передачі переважно застосовуються 3 методи – точний, комунікативний і семантичний. При перекладі часто доводиться із двох, однаково обов’язкових для перекладу якостей обирати більш важливу, на думку автора перекладу. З одного боку, це необхідність, що диктується єдністю форми і змісту англійського метафоричного вислову, а з іншого – це свобода, що диктується законами української мови і повним усвідомленням образу, який закладений в оригінальному тексті, свобода відхилень від норм мови.

Перекладачеві необхідно, виходячи з обставин, поєднати ці суперечливі вимоги та досягти такого додержання необхідного та достатнього, в якому і закладений успіх перекладу. Порівнюючи використання синестезійних метафор у мові оригіналу та перекладу, ми виявили закономірність використання

точного методу перекладу зі збереженням граматичної структури та синтаксичної функції. В українській мові синестезійні метафори частіше передаються із використанням конструкції прикметник+іменник. Отже, можна сказати, що роман Донни Тартт «Щиголь» слугує яскравим прикладом використання численних стилістичних засобів.

Література:

1. Newmark, P.A Textbook of Translation. Hertfordshire, 1988.
2. Tartt D. The Goldfinch. Little, Brown and Company, New York, 2013. 1030 p.
3. Тартт Д. Щиголь : роман / пер. з англ. В. Шовкуна. Харків, 2016. 816 с.
4. Bfetes-Callejas C. Synaesthesia: The Feeling of Words. Cognitive Psychopathology, 2005
5. Lakoff, George, Johnson, Mark. Metaphors We Live By. Chicago, 1980. 256 p.
6. Ryalls J.H. Synesthesia: A principle for the relationship between the Primary colors and the cardinal vowels. *Semiotica*. Amsterdam etc., 1986. Vol. 58. № 1/2. P. 107–121.
7. Арутюнова Н.Д. Языковая метафора: синтаксис и лексика. *Лингвистика и поэтика*. Москва, 1979. 309 с.
8. Вербицька О.А. Ономазіологічні функції синестезійної метафори в українській мові (на матеріалі прикметників відчуття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02; Харківський державний педагогічний інститут імені Г.С. Сковороди. Харків 1993. 24 с.
9. Ульман С. Семантические универсалии. *Новое в лингвистике*. Вып. 5. 1970. С. 250–293.
10. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. Воениздат, 1980. 237 с.
11. Жулавська О.О. Відтворення англійських синестезійних метафор слухових відчуттів в українських перекладах. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. 2019. № 89. С. 29–36.
12. Мініч Л.С. Синестезійні вияви творчості Миколи Вінграновського. *Наук. записки. Серія «Філологічна»*. Острог, 2013. Вип. 34. С. 157–158.
13. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / ред. рада. В.І. Шинкарук (гол). Київ, 2002. 742 с.
14. Ищенко И.Г., Ким К.К. Способы реализации синестезии в американских музыковедческих текстах. *Вестник Амурского государственного университета*. Вып. 66. 2014. С. 126–132.
15. Merriam-Webster’s Advanced Learner’s English Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/shop-dictionaries/learners-dictionaries/advanced-learners-t>. (дата звернення: 11.2019).
16. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 11.2019).

Zhulavska O., Honcharenko L. Methods of translation of synesthetic metaphoric models of feelings (based on the material of the novel “The Goldfinch” by Donna Tartt)

Summary. The article is devoted to the analysis of the usage and influence of synesthetic metaphors in fiction literature on the example of the notorious best-seller of 2013 novel “The Goldfinch”. Synesthesia is closely linked to the mental processes of perception and sensation and is one of the most pressing problems in psychology. Human organizes his picture of the world, perceiving the phenomena of the surrounding reality through the senses, through their own senses. The phenomenon of synesthesia has a long history of study. It is considered as a natural and humanitarian discipline. In modern science the phenomenon of synesthesia is studied by various sciences: linguistics, literary criticism, psychology, art criticism, medicine, philosophy, etc. In philosophical studies, synesthesia is characterized as a concomitant, secondary view; the fact

of irritation of any organ of feelings not only corresponding to the sensation, but at the same time, the sensation corresponding to another organ of sensation. The article describes P. Newmark's classification, which distinguishes between such translation methods as: communicative translation, aimed at reproducing the contextual meaning of the original text, semantic translation aimed at reproducing the contextual value, but allowed some loss of some elements and accurate (faithful translation) – oriented to reproduce the structure and content of the original text with the omission of certain grammatical rules of the language of translation. The article compares the use of synesthetic metaphors in the original language and the translation, which highlights the most problematic aspects of the phenomenon. The main problems of translation

of synesthetic metaphors are outlined, and it is determined that a professional translator must be knowledgeable not only in grammar but also in cultural studies in order to translate synesthetic metaphors accurately and expediently. The article presents the most striking examples of synesthetic metaphors in Donna Tartt's novel "The Goldfinch" and their complete analysis, on the basis of which several categories of imposition of one feeling on the other were distinguished. It has been found that the use of synesthetic metaphors in artistic text enriches the language of the text and makes it of particular importance, but at the same time poses a problem for the translator.

Key words: method of translation, synesthetic metaphors, synesthesia, imposition of sensations, stylistic remedy.